

Ochrana intersexuálnych osôb v Európe

Súbor nástrojov pre tvorcov politík a zákonov

Dan Christian Ghattas

CHECKLIST

**Financovaný
Európskou úniou**

CHECKLIST - INDEX

2. Ochrana intersexuálnych osôb pred diskrimináciou vo VŠETKÝCH OBLASTIACH	3
3. ZDRAVIE	4
4. VZDELÁVANIE	5
5. ZLOČINY Z NENÁVISTI A NENÁVISTNÉ PREJAVY	6
6. EVIDENCIA POHLAVIA PRI NARODENÍ	6
7. PRÁVNE UZNANIE POHLAVIA	6
8. PRÍSTUP K SPRAVODLIVOSTI A NÁPRAVE	7
9. ZBER ÚDAJOV – riešenie nedostatkov vo výskume.....	7
10. FINANCOVANIE – zabezpečenie udržateľnosti.....	7

1. Ochrana TELESNEJ INTEGRITY intersexuálnych osôb

Aby sa zabezpečilo právo intersexuálnych osôb na zdravie, sebaurčenie a telesnú integritu, štáty by mali vytvoriť zákony, ktoré výslovne

- ☐ zakazujú akékoľvek nezvratné, neakútne chirurgické alebo iné zákroky, pokiaľ intersexuálna osoba neposkytla osobný, slobodný a plne informovaný súhlas
- ☐ ustanovia primerané právne sankcie pre zdravotníckych pracovníkov, ktorí vykonávajú nezvratné, neakútne chirurgické a/alebo iné zákroky, ktoré by mohli byť odložené, ale nie sú
- ☐ ustanovia nezávislú pracovnú skupinu zloženú rovnako z odborníkov na ľudské práva, peer špecialistov na intersexuálne osoby a psychosociálnych a lekárske odborníkov na preskúmanie a revíziu protokolov o liečbe
- ☐ ustanovia právo na odborne-senzitívne¹ poradenstvo s poskytovateľmi vyškolenými na prácu s intersexuálnymi osobami
- ☐ predĺžia dobu uchovávania lekárske záznamov na najmenej 40 rokov
- ☐ predĺžia premlčaciu lehotu pre chirurgické a/alebo iné zákroky na minimálne 20 rokov a odložia ju, kým osoba nedosiahne minimálny vek 21 rokov
- ☐ povoľujú chirurgické a/alebo iné reverzibilné a ireverzibilné zákroky na zrelej neplnoletej osobe, ak táto osoba dá osobný a plne informovaný súhlas
 - zabezpečia prítomnosť nezávislej tretej strany, ktorá sa zúčastní na procese, aby sa zaručili zásady súhlasu
- ☐ ustanovia právne povinnosti zdravotníckych pracovníkov
 - komplexne informovať jednotlivca o liečbe vrátane ďalších možných liečebných postupov a podrobností o rizikách a možných dlhodobých následkoch a účinkoch na základe aktuálnych lekárske informácií
 - poskytnúť pacientovi a jeho rodičom alebo zákonným zástupcom podrobný zápis z konzultácie
- ☐ ukončia krytie zákrokov mrzačenia pohlavných orgánov intersexuálnych osôb (IGM) verejným a súkromným zdravotným systémom
- ☐ zabezpečia, že predpisy a postupy vo verejnom a súkromnom sektore nebudú obchádzať vnútroštátne právne predpisy a ustanovenia o ochrane a nediskriminácii

2. Ochrana intersexuálnych osôb pred diskrimináciou vo VŠETKÝCH OBLASTIACH

- ☐ zahrnú "pohlavné znaky" do všetkých existujúcich a pripravovaných antidiskriminačných právnych predpisov a ustanovení, ako aj do všetkých právnych predpisov a ustanovení týkajúcich sa trestných činov z nenávisťi a nenávisťných prejavov ako dôvod, na základe ktorého sa poskytuje ochrana. Ochrana na základe „pohlavných znakov“ by mala:
 - byť výslovne zahrnutá do všetkých ustanovení a právnych predpisov týkajúcich sa rovnakého zaobchádzania a boja proti diskriminácii
 - poskytovať výslovnú ochranu v oblasti zamestnania, prístupu k tovaru a službám vrátane bývania a násilia motivovaného predsudkami

¹ Z textu maltského zákona z roku 2015 pojem „odborne-senzitívny“ súčasne odkazuje na explicitnú odbornosť spojenú s citlivosťou prostredníctvom špecializovaných vzdelávacích programov.

- poskytovať výslovnú ochranu pred diskrimináciou v oblastiach sociálnej ochrany vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálnych dávok a členstva a účasti v organizáciách zamestnancov a zamestnávateľov
- zabezpečiť, aby premlčacie lehoty zohľadňovali čas, ktorý obeť diskriminácie potrebuje na zotavenie sa z diskriminácie
- ☐ ustanovujú komplexné opatrenia na zvyšovanie povedomia širokej verejnosti
- ☐ stanovili povinné školenia o rozmanitosti pohlavných znakov a problematike intersexuálnych osôb založené na ľudských právach pre odborníkov pracujúcich v oblastiach:
 - zdravotnej starostlivosti vrátane lekárov, pôrodných asistentiek, psychológov a iných odborníkov pracujúcich v sektore zdravotnej starostlivosti (napr. recepčných)
 - duševného zdravia a poradenstva
 - vzdelávania
 - vymáhanie práva
 - starostlivosť o seniorov
 - pedagogiky (učitelia, sociálni pracovníci, školskí psychológovia a zamestnanci škôl)
 - odborov a zamestnaneckých rád
 - zdravotníckych úradníkov a podnikových lekárov

3. ZDRAVIE

ustanovujú:

- ☐ právo na liečbu, ktorá vychádza z fyzických potrieb jednotlivcov a nie je obmedzená označením pohlavia/rodu v ich úradných dokumentoch
- ☐ právo na celoživotnú úhradu akýchkoľvek liekov potrebných v dôsledku chirurgických a/alebo iných zásahov do pohlavných znakov osoby zo strany národného systému zdravotného poistenia
- ☐ právo na úhradu akejkoľvek liečby, ktorá nie je obmedzená označením pohlavia/rodu v dokladoch osoby
- ☐ právo na poradenstvo a podporu pre všetky dotknuté osoby a ich rodiny
- ☐ právo osôb, ktoré boli vystavené IGM, na prístup k reparačnej liečbe
- ☐ právo na prístup k zdravotnej dokumentácii

prijímajú opatrenia zamerané na to, aby:

- ☐ sa intersexuálnym osobám a ich rodinám poskytovala psychosociálna a peer podpora
- ☐ sa zabezpečilo špecializované intersexuálne peer poradenstvo (t. j. vzájomná podpora vedená vyškolenými peer poradcami)
- ☐ boli do všetkých učebných plánov v oblasti medicíny a zdravotníctva zahrnuté otázky týkajúce sa rozdielov v pohlavných znakoch a intersexuálnej problematiky
- ☐ pozitívne a podporné materiály o existencii intersexuálnych ľudí boli zaradené medzi informačné materiály pre budúcich rodičov

4. VZDELÁVANIE

Medzi dodatočné kľúčové opatrenia na ochranu intersexuálnych študentov patria:

- ☐ vytvorenie systémov podpory pre zraniteľných študentov, a najmä pre intersexuálnych študentov a ich potreby
- ☐ zavedenie dezagregovaného zberu údajov o šikanovaní a obťažovaní v školskom prostredí
- ☐ vypracovanie monitorovacích a hodnotiacich nástrojov na meranie inkluzívnosti škôl
- ☐ pozitívne a podporné začlenenie intersexuálnych osôb a existencie viac ako dvoch biologických pohlaví do školských osnov, učebníc a vzdelávacích materiálov
- ☐ zavedenie školských opatrení, ktoré:
 - výslovne chránia intersexuálnych študentov/študentov s pohlavnými odchýlkami
 - poskytujú základné fakty o intersexuálnych študentoch
 - výslovne rešpektujú právo všetkých študentov otvorene hovoriť/vyjadrovať svoju rodovú identitu a prejav, ako aj svoje rodové charakteristiky
 - výslovne zahŕňajú hanlivý jazyk ako akt šikanovania
 - upravujú správanie v škole, na školskom pozemku, na podujatiach a aktivitách sponzorovaných školou, ako aj používanie elektronických technológií a elektronickej komunikácie v škole, na školskom pozemku, na podujatiach a aktivitách sponzorovaných školou, na školských počítačoch, sieťach, fórach a poštových zoznamoch
 - vytvárajú nízkoprahové mechanizmy psychologickú a sociálnu podporu pre intersexuálnych žiakov
 - výslovne uvádzajú nárok intersexuálnych študentov na osobitné opatrenia týkajúce sa rodovo špecifických zariadení, ako sú toalety a šatne, ak je to vhodné
 - podporujú školy, aby vyčlenili priestor pre zariadenia určené na používanie jednou osobou v danom čase tak, aby boli prístupné všetkým žiakom bez ohľadu na ich pohlavie alebo rod, a aby takéto zariadenia používané len jednou osobou v danom čase začlenili do novej výstavby alebo rekonštrukcie
 - umožňujú všetkým študentom zúčastňovať sa na hodinách telesnej výchovy a športových aktivitách vrátane súťažných športov v súlade s ich rodovou identitou
 - povzbudzujú školy, aby vyhodnotili všetky zariadenia, aktivity, politiky, pravidlá a postupy súvisiace s pohlavím s cieľom zabezpečiť, aby spĺňali požiadavky na rovnaké zaobchádzanie
 - výslovne zaväzujú zamestnancov školy, aby používali preferované meno a zámená žiaka bez ohľadu na to, či boli zmenené v oficiálnych dokumentoch
 - potvrdzujú alebo vyžadujú, aby škola zmenila oficiálne záznamy žiaka tak, aby odrážali zmenu zákonného mena alebo pohlavia po prijatí dôkazu, že takáto zmena bola schválená

5. ZLOČINY Z NENÁVISTI A NENÁVISTNÉ PREJAVY

S cieľom zabrániť všetkým formám prejavov, ktoré môžu provokovať, šíriť alebo podporovať nenávisť a diskrimináciu voči intersexuálnym osobám, je dôležité, aby:

- ☐ boli „pohlavné znaky“ zahrnuté medzi dôvody, na základe ktorých sa poskytuje ochrana v existujúcich právnych predpisoch a ustanoveniach týkajúcich sa nenávistných prejavov a trestných činov z nenávisťi
- ☐ boli zakázané nenávistné prejavy proti intersexuálom v médiách vrátane internetu
- ☐ intersexuálne osoby boli zahrnuté ako zraniteľná skupina do ustanovení a opatrení týkajúcich sa práv, podpory a ochrany obetí trestných činov
- ☐ sa monitorovali nenávistné prejavy a trestné činy z nenávisťi voči intersexuálnym osobám
- ☐ boli vypracované a vyhodnotené ochranné opatrenia na predchádzanie nenávistným prejavom a trestným činom z nenávisťi voči intersexuálom
- ☐ sa vyhodnotili existujúce opatrenia týkajúce sa začlenenia intersexuálnych osôb

6. EVIDENCIA POHLAVIA PRI NARODENÍ

Pokiaľ sa pohlavie oficiálne registruje pri narodení, štáty by mali zabezpečiť, aby možnosti ponúkané pri registrácii pohlavia dieťaťa odrážali existujúcu rozmanitosť pohlavia a rodu. Štáty by mali:

- ☐ poskytnúť rodičom informácie o zákonných možnostiach registrácie ich dieťaťa, a to zo zákona a pred narodením
- ☐ pri registrácii dieťaťa umožniť registráciu troch (mužského, ženského, nebinárneho alebo ekvivalentného) alebo viacerých možností pohlavia bez potreby lekárskeho vyhlásenia alebo diagnózy
- ☐ umožniť používanie rodovo neutrálnych mien (bez požiadavky na ďalšie, rodovo špecifické meno
- ☐ povoliť rodovo neutrálne priezviská
- ☐ umožniť odklad zápisu pohlavia do rodného listu, kým dieťa nedosiahne vek, ktorý mu umožňuje zúčastniť sa na rozhodovacom procese
- ☐ umožniť vydávanie rodných listov bez zápisu pohlavia
- ☐ umožniť rodičom a poručníkom, aby v cestovnom pase dieťaťa vybrali M, F, X, ak bolo dieťa zapísané ako nebinárne (alebo ekvivalentné), neurčené alebo bez určenia pohlavia (kolónka zostala prázdna alebo zapísané ako „neurčené“)

7. PRÁVNE UZNANIE POHLAVIA

Pozri komplexný súbor nástrojov a checklist „Právne uznanie pohlavia v Európe“ z roku 2016, ktorý vydala Transgender Europe.²

² <https://www.tgeu.org/files/uploads/2023/11/Toolkit16LR.pdf>

8. PRÍSTUP K SPRAVODLIVOSTI A NÁPRAVE

Maltská deklarácia z roku 2013, ktorá obsahuje spoločné požiadavky medzinárodnej intersexuálnej komunity, vyzýva štáty, aby:

- ☐ uznali, že medikalizácia a stigmatizácia intersexuálnych osôb vedie k významným traumám a problémom s duševným zdravím
- ☐ primerane uznali utrpenie a nespravodlivosť, ktoré boli v minulosti spôsobené intersexuálnym ľuďom
- ☐ zabezpečili primerané odškodnenie, nápravu a prístup k spravodlivosti a právu na pravdu

9. ZBER ÚDAJOV – riešenie nedostatkov vo výskume

Existuje niekoľko parametrov, ktorých zohľadnenie preukázateľne zvyšuje užitočnosť výsledkov výskumov týkajúcich sa intersexuálnych osôb a napomáha rozvoju cielených výskumných prístupov:

- ☐ Výskum variácií pohlavných znakov sa musí pýtať na skúsenosti, nie na identitu
- ☐ Intersexuálne osoby by sa nemali skúmať len ako podskupina LGBTI osôb, ale ako samostatná časť populácie; kľúčová je separácia údajov
- ☐ Spolupracovať s organizáciami, ktoré vedú intersexuálne osoby, a so skupinami na podporu intersexuálnych osôb
- ☐ Konzultovať s intersexuálnymi aktivistami a organizáciami pri tvorbe dotazníkov A TIEŽ pri analýze a kontextualizácii údajov

10. FINANCOVANIE – zabezpečenie udržateľnosti

Štáty by mali:

- ☐ financovať prácu vedenú intersexuálnymi osobami
- ☐ poskytovať flexibilné a stabilné financovanie intersexuálnym organizáciám a skupinám
- ☐ zabezpečiť primerané financovanie ich platených zamestnancov
- ☐ investovať do prevencie traumy a prevencie vyhorenia
- ☐ investovať do organizačného posilnenia intersexuálnych organizácií a skupín
- ☐ podporovať intersexuálnych aktivistov pri budovaní komunít a pri práci na národnej úrovni
- ☐ vzdelávať financujúce orgány a ich kolegov o intersexuálnych otázkach
- ☐ znížiť prekážky, ktoré bránia intersexuálnym skupinám hľadať a žiadať o financovanie
- ☐ investovať do intersexuálnych projektov ponúkajúcich odbornú prípravu pre odborníkov z praxe a iných profesionálov
- ☐ investovať do podporných peer skupín, najlepšie tých, ktoré pracujú z pohľadu depatologizácie a ľudských práv